

A rák jegyében

– Patri, te most meg fogsz halni, ha mi elmegyünk? – ezt kérdezte Donát az unokahúgoméktól kifele jövet, nekem meg kiszaladt a vér az arcomból, rántottam egyet a kezén, és egy grimaszba torzult mosollyal vagy egy grimaszból mosolyra váltva bocsánatkérő pillantást vetettem az unokahúgomra. Patrícia harmadik éve küzd a rákkal, orvosi csodának számít, hogy még él egyáltalán, de most érkezett arra a pontra, ahonnan emberi számítások szerint már nincs tovább.

Mielőtt otthonról elindultunk, Donátnak a lelkére kötöttem, hogy viselkedjen rendesen, mert Patrícia nagyon beteg. Ne akarjon vele versenyt ugrálni, mert régebben mindig ezt csinálták, Patri nagyon értett a gyerekek nyelvén, képes volt Donáttal békaügetésben végigugrálni a nappalit. Különben sejtettem volna, hogy attól, hogy nem fognak ugrálni, Donát még nem marad csendben, hiszen gyerek, még minden gátlástól mentes.

Néztem Patríciára, elszorult a torkom, már vettem a levegőt, fogalmam sincs, miért, mintha mondani akarnék valamit, pedig hát mit mondhattam volna, hirtelen úgy éreztem magam, mint kényelmetlen helyzetekben általában, vagy mint amikor számomra teljesen nyilvánvaló szakmai kérdésekről beszélek közönség előtt, és egy pillanatra kívülről látom magam a helyzetben, hallom, amint beszélek, tisztában vagyok vele, hogy kiestem a ritmusból, és mérhetetlen erőfeszítembe telik, hogy visszatérjek a mondatomba, mert miközben éppen az egysejtűek mozgását magyarázom a szabadegyetem hallgatóinak, szívem szerint inkább azt a hangot követném, amelyik a fejemben azt kérdezi, *Mi az ördögöt keresel te itt?* Jó, tudom, a helyzet egész más, de belül az érzés ugyanaz, mert ilyenkor lázasan felpörög az agyam, villámgyorsan ki kell találnom, hogy mivel is zárjam ezt a mondatot, amelyikben ilyen gyalázatosan benne rekedtem. Patrícianál is ugyanezt éreztem akkor, csak hogy még kapaszkodóm se volt, mint az előadáson, hogy segített volna visszarendezni a gondolataimat.

Az unokahúgom öt évvel fiatalabb a lányomnál, és a betegsége óta én ahányszor meglátogatom, nem tudok nem lelkiismeret-furdalással eljönni tőle, pedig tisztában vagyok vele, hogy ostobaság, de mégis érzem, mintha felelősség terhelne, amiért én hatvanévesen egészségesebb vagyok, mint ez a szegény lány itt harmincöt évesen. Minden mondatom mélyén ott van ez a különös érzés, hiába tudom, hogy ilyesmit még csak feltételezni is kár, én mégsem tudok szabadulni tőle.

Patrícia a húgom lánya. Egyedül szülte, azt mondta, neki nincs szüksége férjre, viszont gyereket szeretne, úgyhogy apánk, anyánk hiába tiltakozott ellene, ő mégis megszülte egyedül, mikor terhes maradt. A fiú, Patrícia apja egy szerb egyetemista fiú volt, magyarul nem is tudott, mert angol képzésre járt a Közgázra, miközben Csilla húgom a bölcsészkaron a történelem-levéltár szakot végezte. Patrícia megszületett, Dragan időközben haza is ment, mert befejezte az egyetemet, abban sem va-

gyok biztos, hogy egyáltalán megtudta-e, hogy kislányuk született, de Csilla szerint ez nem is baj.

Sokat segítettem neki, mindenben, amiben tudtam, vigyáztam Patrira, hogy Csillának is maradjon legalább egy kis ideje magára, ne folyton a gyerekekkel legyen, mert az sem egészséges, úgyhogy Patrícia meg az én Renátám szinte testvérként nőttek föl egymás mellett. Időnként elszorult a szívem, mikor észrevettem, hogy Patri milyen vágyakozva néz Istvánra, a férjemre, mint valami félistenre, leste minden mozdulatát, ahogy lánygyerek az apját, Renáta nem volt rá irigy semmiben, még az apját is jószívűen megosztotta volna vele.

Csilla húgom rengeteget dolgozott, mindent meg akart adni Patrinnak, amit csak el lehet képzelni, mégsem lett belőle elkényeztetett gyerek. Mire elvégezte a gimnáziumot, annyira önálló lett, hogy akár külön is költözhetett volna az anyjától, mert biztos képes lett volna saját háztartást vezetni. Azonban nem így történt. Csilla sajnos megbetegedett, egyszer egy májusi kirándulásunkon összeszedett egy kullancsot, nem ismerték fel időben, hogy fertőzött volt, és onnan kezdődött az autoimmun betegsége, ami miatt aztán tolókokcsiban végezte.

Patri ebbe betegedett bele, nyilvánvaló, hogy ebbe a tehetetlenségbe, kénytelen volt végignézni az anyja teljes leépülését. Ha nem is ezért ment férjhez, de mégis közrejátszhatott, menekült a házasságba, hogy mielőbb gyereket szülhessen. Donát unokám ekkor kétéves volt. Patríciaék három évig próbálkoztak, sikertelenül, a három év alatt háromszor lett terhes, mind a háromszor elvetélt, és aznap, amikor Csilla húgom meghalt, Patri bejelentette, hogy gyógyíthatatlan beteg, tisztában van vele, hogy meg fog halni, látta az orvos arcán, rajta is van a papírján, római négyes, az a végső stádium. Petefészekrák, abból még senki emberfia ki nem gyógyult.

Teljesen össze voltunk törve mind, Renáta a legjobban, öklét rázta a levegőben, és eltorzult arccal járkált föl-alá a szobában, miközben a temetésről hazajövet gyorsan át akartunk öltözni a szobában, mielőtt a rokonok ideérnek. A székre hajította a fekete harisnyáját, és rekedtes hangon megszólalt, *Ha Patri is meghal, én megölöm az Istent!, Meg én!,* ezt mondta, énbennem pedig különös módon megnyugvásféle támadt, nem is tudom, mitől, talán mert hirtelen végigszaladt bennem minden, hogy szegény Csilla mennyit szenvedett, és most végre a teste legalább megpihent.

És Patri, szegény Patri is, mikor ő csak kárpótolni szerette volna az anyját mind ezért, még az apjáért is talán. Őt is végig mardoshatta a lelkiismeret, amiért ő egészséges, az anyja meg ott szenved évek óta, ugyanúgy, ahogy most engem, mikor Donát megkérdezte tőle, hogy ő is meghal-e, ha mi elmegyünk.

Donát kérdése után egy pillanatra kiszaladt a vér az arcomból, megroggyant a térdem, és meg kellett kapaszkodnom a szék támlájában, aztán leültem, Donátot pedig az ölembe rántottam, így próbáltam leplezni hirtelen gyengeségemet. Olyan csönd lett akkor körülöttem, hogy hallottam, ahogy dobol a vér a fejemben, még az utcazaj is elült, pedig folyamatosan zakatoltak az autók, régen mindig kérdeztem Patri, hogy képes ebben a zajban létezni, miért nem a másik szobában tanul inkább, de ő azt felelte, megszokta, szereti ezt a zsongást, legalább érzi, hogy akkor is van élet, amikor

ő nem vesz részt benne. Pont alattuk fordul a villamos, jövetben-menetben folyton csikorog, csörömpöl, és az utcán amúgy is mindig történik valami.

Úgy éreztem, órák telnek abban a süket csöndben, pedig az a néhány másodpercnyi kihagyás lehetett csupán, amíg a vérem dobolását hallottam a fejemben, aztán már csak azt láttam, hogy Patri elmosolyodik, rázza a fejét, integet Donátnak, hogy menjen oda hozzá, Donát habozás nélkül felpattan, szalad az ágy felé, Patri kihajol, odahúzza magához, valamit súg a fülébe, Donát pedig komolyan bólint. Ennyit láttam. *Ne felejsd el az újságot!*, ezt már nekem mondta Patri, mire én is bólintottam, magamban hozzátettem, hogy igyekszem nem elfelejteni, nem úgy, mint ma meg tegnap, mert bizony elfelejtettem.

Patri ezzel tölti az idejét. Régi újságokat olvas. *Mindegy, milyen, csak régi legyen*, ezt mondta először, amikor kérdeztem, mit hozzak neki, ő meg rávágta, hogy újságot, mire én visszakérdeztem, *Újságot?*, mert először napilapra gondoltam. Kötegszám állnak nálunk a garázsban a régi újságok, a legtöbb természettudományos, mert a férjem egy időben minden létezőt járatott, azt mondta, ha már egyszer nem lehetett belőle kutató, legalább az újdonságokról értesüljön. *Jobban járok!*, Patri jelentőség-teljesen rám nézett, *Nem sok időm van*, ezt is hozzátette, én meg csak bólintani tudtam, mert nem jött ki hang a torkomon.

Nem mindegy, mivel tölti az ember az idejét. Ezt is ő mondta, mikor megkérdeztem, mit akar ezekkel a régi újságokkal, a legtöbb cikk elavult, az interneten sokkal több információt talál. Patri megrázta a fejét, és azt mondta, ő nem tudományos szempontból olvassa ezeket az írásokat. Hanem hogyan, kérdeztem a pillantásommal, mert fogalmam se volt róla, mire gondol. Nem mindegy, hogy az ember mivel tölti az idejét, mikor tudja, hogy mennyi ideje van hátra, ezzel folytatta, majd a dubnium nevű elem fölfedezéséről mesélt, amit már a hetvenes években megírtak, be is sorolták a Mengyelejev-féle periódusos rendszerbe, de csak a huszadik század végén kapta meg a végleges nevét. Itt van például ez a dubnium, így kezdte. Itt volt, nem is tudtak róla, aztán fölfedezték, és itt is marad, amíg világ a világ. Mi meg elmegyünk. Ilyen egyszerű ez. Nem mindegy, hogy az ember mihez méri magát. Nem a nyolcmillió évvel ezelőtt kihunyt vulkánhoz, amit még ma is megcsodálhatunk. Még csak nem is egy fához, amelyik legalább kétszáz évet élhet. Vegyünk inkább a rovaroktól példát, amúgy közelebb állunk hozzájuk, mint bármely más fajhoz, mert akad köztük néhány gyilkos fajta, igaz, nem a saját fajtatársaikat gyilkolják le, és nem meggyőződésből, hanem mert arra vannak kódolva, máskülönben elpusztulnának, mint a nünüke lárvája, ami a virágban várja, hogy odarepüljön egy vadméh, amire rátapadhat, aztán a lépsejtben felfalja a méh petéjét, és ott fejlődik ki végérvényesen. Vagy a gyilkos fűrkészek, mert azok meg katicába rakják a petéjüket, félig lebénítják, de életben tartják, mert szükségük van rá, mozgásképtelenné teszik, a testében fejlődnek ki, aztán amikor elhagyják, hálót fonnak a lába köré, a katica látványa ugyanis elriasztja az ellenségeiket. Ha erre gondolok, rájövök, hogy nem is olyan rossz az ember.

Ne felejsd el az újságot!, mondta még egyszer Patri, és ahogy rám nézett, majd a szívem szakadt meg, mert megint az a különös kifejezés ült ki az arcára, amit annyi-

szor láttam rajta, mióta ennyire rosszul van. A fájdalom ez, nem a hirtelen nyilalló, aztán ideig-óráig elviselhető érzés, hanem az az állandó, lüktető, amit az ember a csontjaiban érez, amikor hirtelen minden csöves csontja mélyén dobogni kezd a csontvelő, mintha ki akarna onnan törni, feszít-nyom azzal az elviselhetetlen fájdalommal, amelynek még a hiánya is fáj, mikor egy-egy rövid szünet idejére csillapodik nagy nehezen, de csak hogy utána újult erővel támadjon. Az injekció hatása, amit Patri bead magának, hogy javítsa a vérképét, mert különben nem kaphat kemoterápiás kezelést.

Vajon meddig tart még ez a szenvedés? Ezt kérdezem magamban sokszor kifele jövet, és meg is válaszolom, hogy amíg el nem jutunk a következő fázisba, ami már a haldoklás, a búcsú az élettől, mert akkor már minden más lesz megint. Nem szabad nem megnyugvással fogadni, hogy vége. Mint amikor elmúlik a fiatalságunk, és azt mondjuk, jó volt, szép volt, ennyi volt. Ezen jár az eszem, és közben folynak a könnyeim, és nem tudom, mit siratok igazán, mert hogy nem Patrit, hanem Patri hiányát, abban is biztos vagyok. Mintha Patri lenne az egyetlen, akivel még a húgomhoz köthetnek itt ezen a földön. Aztán vigasztalni kezdem magam, hogy bezárult a kör, Patri is befutotta a pályáját, mint a csillagok, neki ennyi jutott. Ezt értem. De miért ez a mérhetetlen sok szenvedés? A fájdalom is élet. Amíg van fájdalom, én is létezem. A végén mindig ezzel vigasztalom magam.

Hazafelé a metrón Donát azt mondta, orvos lesz, és ő majd meg fogja gyógyítani a beteg embereket. *Ne félj, Kati mama, majd téged is megmentelek!*, ezt mondta, én meg komoly arccal bólintottam, és arra gondoltam, jó lenne, kisfiam, ha már most tehetnéd, mert Patrit valahogy meg kéne mentened.

Ez jutott nekem

– Már nem sok élet volt benne, mikor megtaláltuk – ezt mondta a férjem a körzeti megbízottnak, aki elsőnek érkezett a helyszínre, miután szóltam neki, hogy jöjjön gyorsan, mert az öregasszony valószínűleg nem természetes halállal halt meg. A rendőr kérdezett valamit, a férjem visszakérdezett, nem pontosan hallottam, mert én meg közben már kifele mentem az udvarból, nem volt kedvem megnézni, mi van odabent, elég volt, hogy sejtettem abból, amit a férjem arcán láttam, mert ő bement. Zörgettünk, odabentről senki nem válaszolt, és ebből tudtuk, hogy valami baj lehet, mert az öregasszony a saját lábán onnan kimenni nem tud, az egyszer biztos. Három éve ápoltuk, szerződéssel, fizetett érte rendszeren, mert öregotthonba nem akart menni, a gyerekei közül egy sincs itthon, pontosabban a négy közül legközelebb Bécsben lakik az egyik, de az se nézett feléje sokszor hónapokig, még olyankor sem, amikor pedig szabadságon lehetett, télen inkább elment síelni vagy valami meleg helyre nyaralni, nyáron meg a tengerpartra vagy a déli féltekére, úgy látszik, sok volt neki itt a melegből. A többi három meg valahol Németországban vagy Dániában él családotstul, nem tudom pontosan, de nem is érdekelt soha, mivel egy fillért se adtak az öregasszonynak, a nyugdíjából fizetett mindent, amire szüksége volt, mert bár enni-inni

kapott tisztességesen, azért a szeszélyeit mégse nekem kelljen állni, ebben rögtön az elején megegyeztünk.

Nem volt könnyű eset. Eleinte mondtam a férjemnek, nem ér annyit az egész, ez csak rosszabb lesz, szekáns, rosszindulatú már most, mi lesz később, ő megvonta a vállát, *A pénz akkor is pénz*, és erre nem tudtam mit mondani, legyintettem, te könnyen beszélsz, *Nem neked kell majd pelenkázni, ha már nem tud a saját lábán kijárni a vécére*, de ezt már csak inkább magamban gondoltam. Aztán hogyan, hogy nem, valahogy megváltozott, vagy csak én láttam másnak, miután többet voltam vele, én már nem is tudom, de az igaz, hogy előtte hébe-hóba láttam messziről, bemenni sose mentem hozzá, nem is hívott, de kedvem se lett volna vele beszélgetni, aztán ahogy többet jártam hozzá, egy idő után észrevettem, hogy nem is olyan gonosz, amilyennek eddig gondoltam.

Ötven év után jött haza. Nem tudom, hogy jutott ki, sose kérdeztem tőle, annyit tudok, hogy színésznőnek készült vagy talán már az iskolára is fölvettek, mindenestre bemondó lett a londoni rádió magyar adásánál, azt mondta mindig, Londonban volt a legjobb, és nem is érti, mi a fenének jött haza, meghalni talán, pedig mondta neki a fia, hogy inkább őhozá menjen Bécsbe, de nem hallgatott rá. A férje már régen meghalt, még kint Londonban, nem is mesélt róla soha, talán beteg lett, elment az esze, azt hiszem, valami ilyesmi történhetett vele.

Mikor kérdeztem tőle, miért nem inkább Pestre ment, lánykorában is ott lakott, azt mondta, ez már nem az a Pest, ő itt jobban érzi magát, kijárhat az erdőre, mint Londonban, mert ott is a zöldben lakott, és az volt a legjobb az egészben, meg gyerekkorában is itt nyaralt a nagybátyjánál a kastélyban. Ez a Pest már nem az a Pest, ezt hajtogatta, és amikor mesélt róla, hogy milyen volt, én csak hallgattam, mert fogalmam se volt róla, hogy itt akkor, ötven évvel azelőtt, mint ő hazajött, ilyen is létezett, ilyen jómód, mert én mindig csak a szegénységről hallottam, a faluban aki nem gróf volt, annak sose volt semmije, az állatain meg azon kívül, amit otthon a ház körül megtermelt, még az agronómusnak meg a téeszelnőknek se. Csillogó kirakatok, ruhák, teniszórák, bálók, fogadások, ilyesmiről még csak nem is hallottam. A legtöbb, amiről itt a faluban sejthettem volna, hogy fényűzés, ez a kastély lett volna, talán ha még láthatom a berendezését, de mióta ismertem, már a téesziroda működött benne, és ha hajdan volt is benne csillogás, annak nyoma se maradt, az oroszok széttörtek benne mindent, amit értek, mint a kriptában meg a mauzóleumban, *Burzsuj, burzsuj!*, csak ezt kiabálták, és törtek-zúztak, kidobáltak mindent, amit értek. Így mesélték az öregek, ennyit tudtam én a fényűzésről, gazdagságról, meg hogy akinek több földje volt, az gazdagabb volt, mint a másik, mert többet tudott félretenni belőle.

Az öregasszony eleinte nemigen akart mesélni, azt mondta mindig, az az idő elmult, nem érdemes róla beszélni, aztán egyszer, úgy látszik, megelégette a magányt, hogy rajtam kívül senkivel nem tud beszélni, igaz, telefonon tartotta a kapcsolatot a barátnőivel, nem egyszer hallottam, amíg nála voltam, az egyikkel angolul, a másikkal németül beszélt, aztán egyik nap, mikor átvittem az ebédet, szokatlan szívélyességgel leültetett, és kérdés nélkül rákezdte, hogy mi volt, mikor kislány volt, a nagyapja a

legjobb pesti ruhaszalomban varratott neki ruhát, ahová híres színésznők jártak, mert ő már akkor tudta, hogy színésznő lesz.

Nem tudom, miért állhatott útjában annak a szerencsétlennek, hát nem volt annyira rossz ember, hogy ilyen gyalázatos véget kelljen érnie. A szomszéd kertjéből húzta ki a szőlőkarót, azzal szurkálta össze, olyan csavart fémrúd, amilyent mostanában a frissen telepített vesszők mellé tesznek. Fejbe is vágta vele, meg ahol érte, szúrta vele.

Én nem tudom, mi vihet rá embert ilyesmire. Föl nem foghatom. A pénzért? Nem is talált nála semmit, nem tartott itthon pénzt, ha valami kívánsága volt, előbb mindig a takarékbba kellett mennem, onnan vettem ki pénzt, mert mindent átutalással intéztem. Londonból kapta a nyugdíját, külön meghatalmazást adott nekem, minden alkalommal, amikor pénzt kellett kivennem valamire. Nem tudom, ez a Ferkó gyerek mit akarhatott tőle. Mindenesetre én mondtam a férjemnek, mielőtt még kihívta volna a rendőröket, hogy ne menjen be egyedül, hívjon valakit, én nem leszek jó, mégiscsak a felesége vagyok, mindenki tudja a faluban, hogy mi vagyunk vele eltarásban, valaki más kellene, de azt mondta, nem érünk rá most ilyesmire, ha baj van, cselekedni kell, ha meg nincs, akkor ügyis mindegy.

Volt bennem rossz érzés, már akkor is, amikor este nem vette föl a vezetékes telefont. Mert vezetékes telefonja is volt meg mobilja is, hiába mondtuk neki, hogy minek, azt mondta, a mobil olcsóbb, ha külföldről hívják mobilról, a fiai ragaszkodtak hozzá. A vezetékes telefon is ott volt az ágya mellett, csak ki kellett nyúlnia érte. De nem vette föl. Nem tudtam elképzelni, mi történhetett, mert csöngött, aztán mondta a férjem, hogy talán elaludt, vagy az is lehet, hogy a telefonban lemerült az elem, olyankor a hívó úgy hallja, mintha csöngetne, közben én meg nem tudom fölvenni, hiába csöng nekik, én nem hallok semmit. Utána hívtam a mobilját, az már gyanús volt, hogy a hívott szám pillanatnyilag nem elérhető. *Biztos az is lemerült*, mondta a férjem, én meg ráztam a fejemet, *Dehogy, az kizárt!*, mindig rajta tartotta a töltőn, hiába mondtam neki, hogy nem kell, fölösleges, elég bedugni, ha pittyeg, de ő akkor is áram alatt tartotta, nehogy lemerüljön, ugyanúgy, mint a vezetékest, mert azt is mindig visszatette a töltőre, miután beszélt.

Én nem mentem be. Valahogy éreztem, vagy mi, nem tudom, talán sok bűnügyi filmet nézek, mindenesetre nem bírom az izgalmakat, nem nekem való már a sok idegeskedés, eleget idegeskedtem életemben. A férjem bement. Zörgetünk, semmi válasz. Odabent nem veszik föl egyik telefont sem, a csöngetésre nem válaszolnak, ebből mire gondol az ember? A végén a férjem már dörömbölt, de semmi. Az ajtó nyitva volt, ez lett gyanús. A férjem először meg se próbálta az ajtót, csak zörgetett, mert úgy mentünk be, az öregasszony azt mondta, ennyi mozgásra szüksége van, lassan ér oda az ajtóhoz, várjunk nyugodtan, előbb-utóbb majd csak beenged bennünket.

Hol a férjem ment, hol én, mert volt úgy, hogy a vacsorát vele küldtem át, főleg ilyenkor télen, sötétben, hidegben, nem szeretek ilyenkor én már az utcán mászkálni. Persze, napjában legalább háromszor mentünk, mondom, vagy ő, vagy én, reggeli,

ebéd, vacsora, mindig pontos időben, reggel fél nyolckor a reggeli, délben fél tizenkettőkor az ebéd, este pedig fél ötkor a vacsora. Nyáron később, fél hatkor, mert az öregasszony azt mondta, túl korán van, inkább az ebéd is legyen később, de ahhoz meg én ragaszkodtam, hogy maradjon fél tizenkettő, mi mindig délben ebédeljünk, így szoktam meg otthon, ezt a szokást tartottam is egész életemben, ezen nem változtattam, nálunk otthon harangszóra ebéd volt mindig, és ez így is maradt, utána is, hogy férjhez mentem.

Az arcáról leolvastam mindent, amikor kijött. Még a szomszéd kiskertje széléig se értem el, mert én visszafordultam, mikor azt mondta, ő mégiscsak bemegy, én meg elindultam hazafelé, nem akartam fagyoskodni ott kinn a hidegben. Mondom, nem gondoltam én akkor még semmi rosszra, legalábbis erre nem, mindig hittem az igazságban, meg hogy az ember úgy hal meg, ahogyan élt, és ő nem volt annyira rossz ember, hogy ilyen gyalázatos véget kelljen érnie.

Holnap jönnek a fiai, legalábbis a polgármester így mondta, én meg azt mondom, hogy most már mi a fenének jönnek, minnek, csak a saját lelkiismeretüket akarják megnyugtatni, ez lehet benne, mert föltámasztani már úgyse tudják, de lehet, hogy nem szabadna ilyeneket beszélnem, mert majd engem is megver az Isten, el akarják kísérni az anyjukat az utolsó útjára, nehogy már ebben is rosszat lássak, de haragudtam a fiaira, amiért feléje se néznek.

Sajnálom nagyon az öregasszonyt, meg nem vet föl bennünket a pénz, de még ez hagyján, a nagyobb baj a férjem, ha iszik, goromba, ha nem iszik, elviselhetetlen, úgy-hogy sokszor én küldöm, menjen már a kocsmába, ne szekáljon folyton engem, hát, most lehet, hogy egy darabig nem is fog. Az öregasszonyt is azért vállaltam el, hogy legalább legyen valami tennivaló, lefoglalja magát, amíg fát vág neki, begyűjt mindennap, addig se az én idegeimet szaggatja. Aztán most így jártunk.

Nem emlékszik semmire, azt mondja. Ő ment be elsőnek, különben hogy jutott volna be az a szerencsétlen. Részegek voltak mind a ketten, különben nem csinált volna ilyet, nem tudta volna eljátszani előttem, hogy semmit se tud. Mikor jött haza, mondom, belépett az ajtón, az arcára volt írva, én egyből kérdeztem, *Te Lajos, itt nagy baj van!*, azt mondta, *igen, már nem sok élet van benne, megyek, szólok a Janinak*, a Jani gyerek a körzeti megbízott, az apja is az volt valamikor, gyerekkora óta ismerem, még az óvodából, neki is a dajkája voltam, mint az összes falubeli gyereknek. Mire aztán a Jani kijött, már nem volt benne élet.

Nem tudom, most mi lesz, Lajost is be fogják csukni, bűnrészesség, mégiscsak ő nyitotta ki azt az ajtót, másképp nem tudott volna bemenni az a szerencsétlen, csak így mondom, mert hát egy szerencsétlen flótás az a fiatalember is, aki ezt művelte vele, a Ferkó gyerek, annak az anyja is ivott, nem csak az apja, így nőtt fel, hol egyik verte, hol a másik, aztán még tíz éves se volt, mikor az anyja megszökött egy félci-gánnyal, itt hagyta az apjára, még szerencse, hogy a nagyanya magához vette, mert az apja mellett teljesen elzüllött volna, most meg aztán már mindegy is neki, be fogják csukni, talán élete végéig ülhet a börtönben.

Én nem tudom, miért kellett neki ezt csinálni. A Lajost se értem meg, részeg volt, persze, a Ferkó gyerek mondhatott neki valamit, így Lali bátyám, úgy Lali bátyám, mert beszélni azt tud, már gyerekkorában is olyan cserfes volt, hogy a lányokon is túltett, ha más egyebe nem is, a beszélőkéje megmaradt. Igaz, azt se értettem, mi visz rá egy fiatalembert ilyesmire, még ha részeg is, nem tud parancsolni magának, megáll az eszem, hát nem talál magához valót, egy ilyen öregasszonyon kelljen kiélnie a beteges hajlamait, hát én ezt föl nem foghatom.

Kérdeztem a lányomat, most végzi a jogi egyetememet, hogy szerinte becsukják-e majd az apját, azt mondta, szerinte nem, fel fogják függeszteni a büntetését, mert büntetlen előéletű, bűnsegéd és nem bűnrészes, közvetlenül nem vett részt a gyilkosságban, segítséget nyújtott az elkövetőnek, kinyitotta neki az ajtót, a bíróságon múlik, hogyan ítéli meg az esetet. Teljesen össze van törve, látni se akarja az apját, meg még talán engem se, megértem, ha többé be se teszi a lábát ebbe az átkozott faluba, mert itt a szegénységen meg a nyomoron kívül most már semmit sem talál.

Az öregasszony is maradt volna inkább Londonban, jobban tette volna, a grófék is oda jártak, ott kártyáztak, van is egy mondás, hogy elvitte a gróf az erdőt Londonba, mert a nagybátyja hat hektár erdőt kínált fel tétnek a vagyonából a londoni kártyaasztalnál, amikor egyszer elfogyott a pénze. Vesztére jött haza onnan ez a szegény asszony.

Én nem tudom, mi bántotta benne a falubelieket, de az biztos, hogy nem nézték jó szemmel, *Burzsuj*, ezt mondták rá, ugyanúgy, mint az őseire az oroszok, mikor kidobálták a csontjaikat a kriptában a koporsóból, aztán a koporsókat a kripta előtti tóba süllyesztették. Az előbb az jutott eszembe, hányan örülnek most, hogy így járt az öregasszony, főleg azok, akik a kocsmában hangoskodnak mindig, mondta a férjem nem egyszer, hogy már megint szidták, *Forduljon föl az ilyen!*, ez volt a legenyhébb, amit mondtak rá, az a szerencsétlen is ezt hallotta nap mint nap, mert az is a kocsmában töltötte a fele életét, ez már csak így megy itt, ebben a nagy szegénységben jobb nem jutott eszébe. Nem bírták elnézni, hogy a kastélyra is futja neki, hogy rendbe tetette, mielőtt hazajött, szépen kitarozták, belül kialakított magának egy lakrészt, hogy majd oda költözik, a többit meg apránként akarta felújíttatni, de közben lerobbant, és arra már nem került sor, pedig az iskolához közelebb eső szárnyba akarta költöztetni a könyvtárt, azt mondta, nem méltó az a kis lyuk egy könyvtárnak, ahol most van, szóval tett volna a faluért is, de most már mindegy, költözhet majd ki a temetőbe, egyszerű sírba, mert a kripta is romos az erdőben, a temetőben a kápolnájuk is összedőlt, a csontok meg, amit összeszedtek alóla, ott vannak egy halomban egy közös sírba temetve, arra már nem maradt ideje meg pénze, hogy még azt is újjáépíttesse.

Úgy látszik, grófi származéknak se jó lenni, pedig azt hinné az ember, akinek pénze van, annak minden könnyebb, hát most kiderült, hogy mégsem így van, ez a szegény öregasszony is hiába vette meg a legszebb házat a faluban, hiába költött annyi pénzt a kastélyra, most megint ebek harmincadjára jut majd, mint régen, egyik fia se jön ide majd, még Bécsből se, nem hogy Németországból vagy Dániából vagy ahol

éppen van a másik kettő. Így van ez, megette a fene az egészet, most szégyenkezhetek én is a férjem miatt, nem elég, hogy mindennap részegen dülöngél az utcán, ilyen gyalázatba keveredett. De hát mit tehetnék, ez jutott nekem.

Ferike

– Mit csinálsz itt kinn, Ferike? – kérdeztem, Ferike meg összehúzta a szemét, dacosan fölszegte az állát, mint amikor a tanító néni elsőben azt kérdezte tőle, hogy miért hagyta otthon a palatábláját, mert mi még palatáblán tanultunk írni. Ferike megvonta a vállát, aztán jó időbe telt, mire válaszolt.

Ötven év eltelt közben, és Ferike azóta szinte semmit sem változott. Ugyanabban a parányi vályogtéglából épült házban laknak most is, ahol kezdettől fogva, amióta csak emlékszem. Teri néni, az édesanyja naponta bejárt a szövőgyárba dolgozni, három műszakra, az édesapja meg buszsofőr volt, de fiatalon elvitte az infarktus, Ferike éppen akkor szerelt le, és ahelyett, hogy neki való asszony után nézett volna, maradt az édesanyjával. Persze, tudom, nem úgy megy az, de legalább megpróbálhatta volna.

Soha senki nem járt hozzájuk. Ferike nem ment gimnáziumba, ha jól emlékszem, villanyszerelőnek tanult a szakmunkásképzőben, de nem tetszett neki, hamar ott is hagyta, aztán elment valahová segédmunkásnak, söprögette a műhelyt, bevásárolni járt a szakiknak, megvette nekik a Népsportot, a szalámit meg a zömlét az ebédhez, de a szerszámok közelébe sose engedték, mert félték, hogy még a végén kárt tesz magában. Pedig nem volt ügyetlen. Emlékszem, egyszer az iskolában ki is állították a fadobozkát, amit gyakorlati órán készített, mikor a csapolást tanulták. Orromban még most is érzem a frissen gyalult fenyőfa összetéveszthetetlen illatát, mert összenyitható volt a terem a kis épületben, ahol gyakorlati óráinkat tartották, és mindig belestem, hogy a fiúk mit csinálnak, mert az jobban érdekelt, mint a varrás vagy a horgolás.

Nem tudom, Ferikével mi lehetett a baj, a fiúk mindig félrelökték, a futballhoz ügyetlen volt, verekedni nem szeretett, a lányokkal szívesebben játszott volna, de talán szégyellte bevallani, ezért inkább meg se próbálta, inkább magában gubbasztott, és pironkodva rázta a fejét, mikor megkérdeztem tőle, hogy fáj-e valamije. Amúgy nagyon jószívű volt. Egyszer, emlékszem, behozott az iskolába a táskájában egy kiskutyát. A földrajztanárunk vette észre, és nem küldte ki vele rögtön, ahogy az osztályfőnökünk vagy bármelyik másik tanárunk tette volna, de Gabi néni a mondatát is félbehagyta, emlékszem, éppen a vulkánokat tanultuk, nagyon megmaradt bennem, éppen ott tartott, hogy Chilében kilencven aktív vulkán van, a legveszélyesebb ország, és a törésvonalakat kezdte volna magyarázni, mikor a kiskutya nyüzszíteni kezdett Ferike táskájában. Gabi néni abbahagyta a mondatát, kérdőn nézett az osztály felé, mert hirtelenjében nem is érzékelte, honnan jön a hang, annyira meglepődött rajta, vagy talán azt hitte, képzelődik, az is előfordulhatott volna, mert elég ábrándos lelkű teremtés volt, de ahogy körbehordozta tekintetét a három padsoron, nem

volt nehéz megállapítania, Ferike elfehéredő arca láttán rögtön tudta, hol keresse a gazdáját.

Ferike nem kapott büntetést, sőt óra után Gabi néni maga vitte haza a kiskutyát, és a szünetekben rohant haza hozzá, hogy cumisüvegből itassa, mert Ferike nem merete visszavinni az anyjához, félt, ha meglátja a nagyapja, ezt is odavágja a falhoz, mint a többi hetet, amit Tisza kutyájuk ellett. Sose tudtuk meg, hogy Chile milyen törésvonal mentén fekszik, és mitől olyan veszélyesek azok a vulkánok, Tisza kutya kölyke viszont visszatérő téma lett, mert Gabi néni mindig azzal kezdte a földrajzórát, hogy beszámolt Pamacs legújabb felfedezéséről, merthogy így nevezte el, és meg volt győződve róla, hogy Pamacsnak most ugyanúgy föl kell fedeznie a világot, mint egy kisgyerekeknek.

Nyolcadik után én bejártam a gimnáziumba a városba, sokáig nem is láttam Ferikét, egyszer aztán együtt utaztam be vele a buszon, egymás mellé ültünk, végig beszélgettünk. Rá jellemző módon csak megvonta a vállát, mikor kérdeztem, hogy bírja az iskolát, aztán elpirult, és zavarában inkább a többiekéről kérdezett, nem merete, vagy inkább talán nem akarta bevallani, hogy már ott is hagyta a szakmunkásképző iskolát, én meg nem erőltettem.

Sose nősült meg, az anyjával kettesben éltek, elég igénytelenül, nagyon szerény körülmények között, valahányszor elmentem előttük, mindig az vártam, hogy mikor omlik rájuk végleg az a roskatag kis ház. De amilyen rettenetesen nézett ki a ház, olyan ápolt volt a kertje. Sokan mondták a faluban, ha Teri néni volna a férfi, nyilván a ház se így nézne ki, mert Teri néni a tulajdon két kezével hozná rendbe, de hát nő léteére mégse állhat neki. A kertet viszont gyönyörűen művelte. Nyílegyenes ágásaiban május legelején fejbe ment a másodvetésű saláta, mert már egész kora tavasszal felhúzta a fóliasátrat. Volt alatta minden, paradicsom, paprika, retek, eper, mindenképp egy kevés, éppen annyi, amennyi kettőjüknek kell. Jobb oldalon a konyhakert, baloldalt, a ház előtt pedig a virágoskert. Tavasszal csodáltam a magnóliáját, a tulipánjait, aztán az íriszeket, a pünkösdi rózsáit, sorban, ahogy nyíltak, mert mindene volt, még hortenziája is, kisiskolás koromban mindig megálltam a kerítésnél, de sose mertem megkérdezni, hogy tényleg tintát öntenek-e a tövéhez, attól lesz ilyen kék a virága, mert nekem valaki egyszer régen azt mondta.

Ferike nem is udvarolt senkinek, felnőtt korában sem érdekelték a lányok, ugyanolyan csendes, visszahúzódó maradt, amilyennek az iskolában megismertem. Nem járt el sehová, se a kocsmába, se a templomba, pedig az édesanyja az utolsó időben minden este ott volt a misén. Hazament a munkából, aztán otthon nekiállt a műhelyben fúrni-faragni. Fogalmam sincs, mit csinálhatott odabent, abban a parányi kis házban, ahol régen ugyan hárman laktak, de Laci bácsi halála után Ferike az egyik szobát kinevezte műhelynek, onnan aztán állandóan csiszolást, kopácsolást meg fűrészélést hallottunk, ha megálltunk Teri néni virágait bámulni a ház előtt. Valami villamossági üzemben dolgozott, hiába nem lett villanyszerelő, a végén mégiscsak ott szerzett neki helyet Laci bácsi, aztán Ferike végleg ott is maradt. Fura kis tárgyakat gyárt otthon, ezt mondta róla a felső szomszédja, aki valószínűleg belátott a kis ház

ablakán, mert be nyilván nem engedték, ahogy tudtommal senkit, főleg mióta Laci bácsi meghalt. Sose kérdeztem tőle, mi lehet az, valahogy eszembe se jutott, talán mert hiányzik belőlem a természetes kíváncsiság, vagy pusztán tapintatból inkább, elfogadom a dolgokat olyannak, amilyenek, nyilván Ferike is ezt szerette bennem még az iskolában, ezért volt irántam nagyobb bizalommal, mint a többiekhez, és ez aztán később is így maradt. Nem mondhatnám, hogy sokat beszélgettünk, de néhány szót mindig váltottunk, mikor elmentem előttük, és láttam, hogy kint van. Általában arról kérdeztem, amit éppen láttam, hogy csinál, mert valami mindig volt a kezében, ő meg többnyire megvonta a vállát, mint az iskolában, mikor nem volt biztos a válaszában, és ezt a szokását később se hagyta el, felnőttként is ugyanazt a pirulós, határozatlan Ferikét láttam benne mindig, akit kisdiákként megismertem.

Mit csinálsz, Ferike?, ezt kérdeztem tőle ma is, mikor megálltam a házuk előtt, kiültél vele?, ezt is hozzátettem aztán, mert láttam, hogy valamit gyalul. Ült a sámlin, előtte hokedli, azon volt, amit éppen gyalult, amikor megálltam. Ahogy észrevettem, felállt, elindult a kerítés felé, aztán egyszer csak megtorpant, mint aki meggondolta magát, vagy mint akinek eszébe jutott valami. A kis ház bejárati ajtaja felé pillantott, ahol mindig le kellett hajolnia, hogy be ne üsse a fejét a szemöldökháza, mert olyan alacsony volt, de ő nyilván megszokta, ösztönösen tette, csak én csodálkoztam rajta mindig, hogy egy ajtó hogy lehet ennyire alacsony. Ferike ránézett a kezére, aztán a combjára, egy-két határozatlan mozdulattal leporolta a nadrágját, és elindult ellenkező irányba, fölfelé, a kerti csap felé, de közben félszemmel visszasandított, mintha engem is követne a tekintetével, nehogy közben szem elől tévéssen, vagy mintha így akarná jelezni, hogy ne menjek el, még válaszolni fog a kérdésemre.

Meg kell locsolnom a tulipánokat, ezt mondta, miután a kerti csapnál teleengedte vízzel a kannát, és elindult vele a virágágyások felé.

Egyik lábamról a másikra álltam, vártam, hátha mond még valamit, néztem, ahogy szemlátomást élvezettel permetezi a locsolókanna rózsájából a tulipánokat, egészen odahajol hozzájuk, mintha egyenként végigkövetné a virágokon és a leveleken végiggördülő vízcseppek útját. Egy idő után eluntam a várakozást, Ferike, dolgozz nyugodtan, nem tartalak fel, ilyesmit mondtam neki, és lassan elindultam.

Édesanyám meghalt, szólt utánam Ferike, mikor én már majdnem a kerítésükön túl jártam. Annyira meglepődtem, hirtelenjében átfutott bennem, hogy biztos képzelődtem, vagy rosszul hallottam, hiszen Teri néni nem volt beteg, tegnap még itt kapált, a saját szememmel láttam, igaz ugyan, hogy csak hátulról, de láttam, köszöntem is neki, nem tűnt fel, hogy nem válaszolt, nagyothall, vagy annyira belefeledkezett a borsókapálásba, hogy nem hallja, erre gondoltam akkor, de most a gyanú kezdett motoszkálni bennem. Nem tudtam, mitévő legyek, kérdezni akartam Ferikét a részletek felől, hogy mi történt, de Ferike megelőzött, letette a locsolókannát a tulipánágyás tövében, odasielt a kerítéshez, a drótba kapaszkodva nézett rám égő szemekkel, Ne áruld el senkinek!, csak ennyit mondott, mint régen, iskolás korunkban, mint aki szövetségest remél bennem, és nekem végigfutott a hideg a hátamon.